

Libellus Singularis ^{9 Na}

Q U O

DEMONSTRATUR

Q U O D

DEUS

SIT.

Jupiter est quodcunque vides, quocunque moveris.

LUCAN.

*Lactantius, L. 5. C. 5. Princ. Singularis rerum
conditor, de DEO; i. e. Unicus.*

*Plinius Secundus de Avunculo; Nihil unquam
legit quod non exciperet. Lib. 3. Ep. 5.*

EDINBURGI:

Apud JACOBUM WATSON Typographum
Regium. MDCCXIV.

MVSEVM
BRITAN
NICVM

62c

CLARISSIMO VIRO,
ADAMO COCBURNO,

Domino ORMISTONIO,

Supremi in Criminibus fori Propræfidi;

In Supremo *Scotorum* in Civilibus foro Senatori,
 Confanguineo & Patrono suo,

ROBERTUS HEPBURNIUS

^{s.}

HONORATISSIME DOMINE,

U MMAM sapientiam ac
 hominis felicitatem in
 DEO agnoscendo ritè-
 que colendo semper ar-
 bitratus sum esse sitam.
 Hanc autem esse senten-
 tiam reverâ meam, maximam ut viris
 probis fidem tum vitæ ratio tum scripta
 a me edita faciant semper enitar.

Ad hoc, ni fallor, destinatæ erant *Sa-
 tiræ* illæ quadraginta *Varronianæ* quas,
 quatuor ferè antè annos, admodum juve-
 nis, sermone patrio exaravi, & in quibus
 aliquid præstitisse videor.

Sed quoniam homines quidam malevoli, mihi olim, odio festinantes inulto, inimici, inscitiâque & avaritiâ (in adolescentulo portentosâ) nobiles, me variis falsisque ausi sunt *differre* rumoribus, operæ pretium me facturum ratus sum, si hoc opusculum exigere quod ad mortalium animos justâ religione & DEI metu replendos ac imbuendos pertineret.

Si quis autem, Ornatissime Domine, in maledicis istis *notandis* (qui se in *Satiris* meis *Menippæis* temerè censebant *describi*) me nimis esse severum & acrem putet; sic existimet, *responsum* non *dictum* esse, quia prius læserint.

Si nemo mihi obloquatur, nullus *notabitur*; ex animi sententiâ optaverim, pereat mihi *telum* *rubigine*. Si verò quis ingenio proprio nimium fretus more mihi cæperit nequaquam *Christiano* invidere & *mordere clanculum*;

Melius non tangere, clamo;
Flebit, & insignis totâ cantabitur urbe.

Vale.

Datum Edini. Pridie Calendarum Novem-
 brium. Anno Salutis humanæ. MDCCXIV.

Ro-

Roberti Hepburnii

PRÆFATIO.

QUIS QVIS liberrimè quidem de Religione Christianâ cogitaverit, fateatur necesse est vitam futuram ac eternam esse rem jucundissimam & pulcherrimam quam sibi exoptare possit. Nec vanissimis hujus ævi captabitur voluptatibus, si semel certissimè speraverit se felicitatem morte & meritis JESU CHRISTI unici humani generis servatoris partam adepturum, quæ, suâ naturâ, est sempiterna, cunctisque rebus terrenis longè præclarior.

Sæpissimè mecum tacitus revolveo (neque enim mihi desum, cum lectulus aut porticus me excepit) quam miseri infaustique sint isti mortales quibus summum videtur esse post hanc vitam bonum, se in nihil reversuros. An nisi cum maxi-

mo dolore animique ægritudine credere ac opinari possim, me, qui nunc liberè omnia ago, voluptates ærumnasve sentio, bonum malumve eligere valeo, in nihil, brevè, esse redigendum, æquandumque brutis animalibus quæ hoc pacto hominibus longè fortunatiora esse videantur? Quid juvat corpora nostra majori esse curâ fabricata, immortalis ævi sublato discrimine.

Quod ad me attinet, fatebor quod, si vitæ futuræ amænissimo exemplari animum non recrearem, præsentis ævi gaudia naturæ humanæ majestate virisque ratione & sapientiâ præditis prorsus esse censerem indigna.*

Nihil, præter hanc jucundissimam ac certissimam futuræ felicitatis spem & expectationem, nos in tantis malis, ærumnis, & laboribus versantes & penè obrutos levare ac solari posset. Hæc nobis in acie pro patria dimicantibus vires, & virtutem, & fortitudinem sufficit.

Qui sibi in hoc seculo liberè cogitare videntur quod libet obganniant; re autem penitus perpensâ & consideratâ, sententiam suam firmare eos nullâ aliâ de causâ conari conspicio, quam quod acerrimè cupiant esse veram. Quod vehementer volumus facile credimus.

Quic-

* Plin. Hist. Nat. L. 2. Cap. 37. omnia incerta ratione, & in natura majestate abdita.

Quicquid verò vanissimi, miserrimi, & stultissimi homines cogitare vel excogitare queant, est profectò DEUS qui mundum condidit, omniaque in illo gerit summâ sapientiâ & benignitate, aliàs, rogare libet, undè huc venimus, quidve hic agimus? Si non certissimè crederemus, esse DEUM qui universum orbem resque præcipuè humanas, auspiciis propriis & imperio regeret, primum esset sapientis votum, ex vitâ, si fieri posset, quamprimum decedere, eundemque casum sive necessitatem quæ eum in terras induxerit, primam oblatam occasionem velle arripere ipsum de iis auferendi. Præsentibus enim, & magnis, certisque malis semper esse obnoxium, & in metu esse ne maneant, vel eadem revertantur, pejorave patiamur; nullamque expectare vitam meliorem, diuturniorem, & magis perennem, res est adeò amara ac ærumnosa, ut nullum omninò argumentum adversus eam animum nostrum valeat componere. Et si non aliquis in mundo esset nobis infinitè sapientior, melior, & potentior, qui omnia in ordine continet, qui nos diligit ac servat, quique procul dubio præmia nobis amplissima reddet cunctarum rerum a nobis benè gestarum omnisque mali quod ipsius gratiâ pertulimus, non video quid in causâ sit cur quis vivendo se beatum putet, & non mortem protinus exoptet ac expetat.

Libellus Singularis
 QUO
 DEMONSTRATUR
 QUOD
 DEUS
 SIT.

CAP. I.

IRCUMFERRE octu-
 los nequeo sine admira-
 tione quâdam divinæ il-
 lius artis per universam
 rerum naturam collucen-
 tis: quæ omnia condidit,
 primo aspectu, mihi com-
 monstratur manus.

QUI in veris *Metaphysicis* excogitandis mul-
 tum diuque versati sunt, & cuncta ad primas
 origines solent revocare, per *exemplar* pro-

A

prium

prium numen inveniunt & agnoscunt: illamque fateor esse certissimam viam fontem omnis veri reperiendi. Quo autem certior ac brevior est, eo magis plerisque difficilis est & impervia.

SIMPLEX adeò est omnis *exemplaris* demonstratio ut hæc ipsa sua simplicitas in causâ sit quod animos fugiat incapaces illorum operum quæ merâ excogitatione conficiuntur. Ut breviter dicam, quo magis perfecta est ratio DEUM reperiendi, eo pauciores illam ineunt & assequuntur.

C A P. II.

T via est etiam alia minus perfecta quam neminis captum superare arbitror. Qui Philosophiam ne vel summis labris degustarunt primo tamen oculorum conjectu facillimè queant eum detegere & conspiciari qui in omnibus suis operibus seipsum descripsit ac demonstravit. Sapientiæ & potentiæ notas, quas omnibus rebus a se conditis mirum in modum impressit quasi speculo conspiciunt qui in *exemplari* proprio illum non valeant contemplari. Hæc est illa Philosophia sensibus subdita, & (ut ita loquar) *popularis*, & cujus omnes sunt capaces

capaces qui ab animi perturbationibus pravisque affectibus liberi sunt. *Humana autem anima* (ut Aug. lib. 3. de lib. arb.) *rationalis est, quæ mortalibus vinculis peccati pœna tenebatur, ad hoc diminutionis redacta ut per conjecturas rerum visibilium ad intellīgenda invisibilia niteretur.*

C A P. III.

NE quis autem miretur multos vixisse homines acerrimi & acutissimi ingenii qui primo aspectu DEUM non potuerunt de- tegere. Velenim malis animi affectibus perturbati ac jactati omnis severæ disquisitionis fuere incapaces; vel iudicio & oculis obcæcatis ab iisdem pravis affectibus caliginosæ instar nebulæ, præclarum illud mundi spectaculum haud valuerunt intueri. Vir aliquis gravissimo negotio implicitus multos in cubiculo agere posset dies, rebus propriis occupatissimus, & tamen interea nullo modo consideraret murorum rationes, picturasque iis hærentes: quæ omnia spectacula semper ob ejus oculos versarentur, nulla autem ipsorum vestigia animo imprimerent. Eodem modo miserrimi mortales vitam degunt: omnia eorum oculis DEUM offerunt, nullibi tamen illum conspiciunt. *In mundo e-*

rat, & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognovit. Divus Aug. ait quod hæc miracula assiduitate viluerunt. Cui etiam hisce verbis Cicero consentit, Lib. 2. de nat. Deor. Sed assiduitate quotidianâ & consuetudine oculorum assuescunt animi, neque admirantur neque requirunt rationes earum rerum, quas semper vident, perinde quasi novitas nos magis quam magnitudo rerum debeat ad exquirendas causas excitare.

C A P. IV.

UNIVERSA vero rerum natura infinitam sui opificis artem demonstrat. Cum de *Arte* loquor cumulum intelligo viarum five rationum idonearum coercatarum quibus certum finem assequamur: vel, si libet, est ordo, methodus, industria, vel propositum destinatum. Casus, e contrario, est causa cæca & necessaria, quæ nihil in ordinem redigit, nec eligit; voluntateque ac iudicio caret, omnia impetu, nihil consilio agens. Nullus autem affirmare dubito universo mundo causæ infinitè potentis & cuncta de industriâ facientis notas & vestigia esse impressa; eâdemque operâ asserere sustineo casum, id est, cæcum & fortuitum causarum necessariarum rationeque carentium concursum

cursum hunc mundum pulcherrimum ac omni admiratione dignissimum nullo modo valuisse creare. Pro hac re multum faciet, operæque pretium mihi facturus videor si in memoriam revocem præclara ac laudatissima veterum exempla & similitudines.

C A P. V.

UIS animum unquam induxerit ut credat tam perfectum poema quam illud ~~et~~ *Iliadis Homericæ* a quodam maximi ingenii Poetâ non fuisse conditum, literasque *Alphabetæ* casu quodam, quasi jactu aleæ, confusas, postea vero in talem ordinem adductas redactasque qualis fuisse oportuit idoneus tot tantisque rebus gestis carmine pulcherrimo ac elegantissimo describendis & enarrandis? Quî igitur fieri potest ut quis ratione communique sensu præditus sibi persuadeat illud contigisse mundo, operi procul omni dubio magis mirando quam *Homeri Ilias*, quod ratio propria eum prohibebit credere unquam potuisse accidere isti poemati.

CAP. VI.

SI in quodam cubiculo citharæ strepitum, quæ in conspectu non esset, audiremus, an crederemus casum, absque omni humanâ industriâ eam fabricasse? Quis rationis non penitus expers dubitare possit num manus hominis, fidibus tactis canoris, amænissimum illud emitteret melos? Nonne cum admiratione quâdam exclamaret, quem ludentem audio, rei musicæ sit oportet peritissimus?

SI quis in insulâ versaretur ignobili ac desertâ, statuatque reperiret marmoream, elegantissimam & affabrè factam, procul dubio statim diceret, fuere hic jampridem homines; periti artificis agnosco opus, miror quam iustâ ratione omnia corporis fabricaverit membra, ut tantum inesset pulchritudinis, gratiæ, majestatis, ut tantum spiraret vitæ, tantumque haberet mollitiei, motûs ac gestûs.

SI quis oculos picturâ pasceret, quæ fortè *Mosis & Israelitarum* per Mare rubrum transitum, mirandum in modum, variisque coloribus describeret, an tam stupidi posset esse animi ut affirmare auderet, servâ quâdam casu hanc

hanc tabulam perstringente, colores de industriâ motuque & voluntate propriâ in hunc ordinem se revocâsse qui picturam illam amabilem efficeret.

C A P. VII.

HISCE veterum exemplis & similitudinibus collatis, ad ipsam rerum naturam considerandam progredior. Prætinus autem intueamur ingens illud mirandumque totius mundi fabricæ spectaculum, quod oculis nostris undiquaque se primum offert. Despiciamus ad hanc quæ nos fert terram. Vastissimum illum cœlorum sinuatum arcum nos operientem suspiciamus; conspiciemur immensas aëris regiones, aquæque nobis undique circumfusæ profunda, lucentesque stellarum globos qui lumen nobis suppeditant. Qui in terris degit, hæcque omnia non considerat, de solis cogitat materiæ partibus sibi proximis, vel quarum eget. Tellurem conspicit eodem animo quo cubiculi solum, & solem ei lucem interdiu præbentem eâdem mente quâ suam candelam quæ noctu tenebras fugat. Cogitationes suæ extra ædes proprias non vagantur. E contrario, ei qui contemplari & longius solet prospicere, ingens regnum videtur esse parvus terræ angulus; ipsa

ipsa tellus nihil aliud quam in universo mundo minutum punctum; & non sine magnâ admiratione se videt in illo positum, interim nescius quâ ratione vel unde venerit.

C A P. VIII.

ONSIDEREMUS nunc divina miracula tum in maximis, tum in minutissimis corporibus pariter collucentia. Ex unâ parte solem conspicio millies milliesque terrâ majorem. Alias verò video stellas ipso forsitan grandiores quæ in aliis versantur regionibus à nobis multo magis remotis.

Ex alterâ, opus videtur non minori admiratione dignum in parvis quam in ingentibus corporibus. Satis equidem mirari nequeo me invenire in certis minutis vermiculis, æquè ac in elephante vel cete membra perfectè ordinata.

CAP. IX.

SI vero ipsum hominem spectemus, *eum* facillimè possumus detegere cujus speciem ac imaginem dicitur præ se ferre. Duo tantum rerum genera in universa natura agnosco, quæ ratione præditæ sunt, quæque illà carent. Homo autem ex utrâque videtur esse factus: est illi corpus & anima; corpus ex luto quidem fabricatum; sed suspiciamus manum quæ illud eleganter adeò confecit. Posset quidem procul dubio esse vel grandius vel magis parvum: Si autem esset non pede longius unò vel bipedale, pleraque animalia ei insultarent conculcarentque: Si verò esset turre sublimi; altius, pauci homines brevi tempore totius regionis fruges & commeatum facilè absumerent: non equi ullave alia animalia tergo vel curru eos vehere valerent. Difficile etiam esset domos extruere tantæ corporum humanorum magnitudini capiendæ idoneas. Quis autem nisi *Deus* corpus hominis iusta ratione ac pondere fabricavit? Quis nisi ille omnium rerum Opifex, cæterorum animalium molem, comparatione & ratione quâdam, ad nostra corpora retulerit? Inter cuncta animalia so-

Libellus Singularis, quo
 lus homo erectus stat; quod illi Majestatem &
 Gratiam sibi propriam tribuit:

*Pronaq; cum spectent animalia cætera terras,
 Os homini sublime dedit, Cælumq; tueri
 Jussit, & erectos ad Sidera tollere vultus.*

C A P. X.

CORPUS verò hominis, cum tantum formæ inest, non dignum est quod cum ejus anima conferatur: Sunt, procul dubio, corpora quæ cogitare nequeunt: Nihil judicii vel scientiæ tribuimus lapidibus, lignis, metallis, quæ utcunq; sunt corpora.

Mera materia cogitare non valet. Inde fit, quod ipsi veteres, qui nihil ferè præter corpora agnoscebant, præ se ferrent tamen se existimare animam humanam esse quinti elementi speciem; quæ, nomine certo & proprio carens, esset indivisa, immutata, cœlestis, immortalis & divina: Nam sibi persuadere non potuerunt terrenam quatuor elementorum materiam cogitare, & noscere seipsam valere. Aristoteles (*inquit Cicero, Tusc. Quæst. Lib. I.*) quintam quandam naturam censet esse e qua sit mens: cogitare enim, & providere, & discere, & docere, - - - in horum quatuor generum

rum nullo inesse putat: quintum genus adhibet
vacans nomine.

CAP. XI.

AT, ponamus quodcunq; libet;
nolo enim nunc cum ulla phi-
losophorum secta disputare.
Vel materia evadere potest res
quæ cogitat, nullâ aliâ re ei ad-
ditâ; vel omnino nequit cogi-
tare, adeoq; quod in nobis cogitat est res a
materia, suâ naturâ, aliena; quæ tamen illi est
conjuga. Si materia, nullâ re sibi adjunctâ, co-
gitare queat, fateamur necesse est, universam
materiam non cogitare, atq; aliquam etiam
materiam, quæ nunc cogitat, quindecim an-
te annos nequaquam cogitasse: exempli gratiâ,
Materia ex qua constat corpus adolescentuli de-
cem ante ipsum natum annos, non cogitavit.
Quod si affirmemus materiam certa partium dis-
positione, ordine & motu posse cogitare; pona-
mus eam esse materiam lapidis, vel arenæ a-
cervi; constat hanc materiæ partem non co-
gitare; adeoque, ut cogitare incipiat, necesse
esse omnes ejus partes certo modo & ratione
disponi, ordinari & moveri. Quis autem nisi
Deus, invenire tam scite potuerit rationem il-
lam, ordinem & motum, supra vel infra cu-
jus modum materia nunquam posset cogitare?

CAP. XII.

UNDE verò fit, quod res, natura suâ, tam dispares; corpus scilicet & anima, arctè adeo in homine jungantur? Unde fit, quod quidam corporis motus tam subito & certò quasdam in anima cogitationes excitent? Unde fit, quod animæ quædam cogitationes tam subito ac certò quosdam excitent in corpore motus? Unde, nisi a Deo omnium conditore proficiscitur iusta adeo communio & societas, per septuaginta vel octoginta annos, absq; ulla gravi molestia servata? Certissimum est, hæc duas res non se mutuo consensu conjunxisse: nam materia, cogitatione ac voluntate vacans, legum faciendarum non potuit cum anima inire consilium.

E contrario, anima nullum tale consilium rationemve reminiscitur, nec subdita hisce queat esse legibus, si illarum penitus fuerit oblita.

SI anima, libera propriaq; voluntate imprimenti materiæ se subicere destinasset; fieri tamen non posset, ut se ipsam submitteret, quin hoc propositum, quod etiam pro lubitu mutare queat, facillimè in memoriam revocaret.

Nihil

Nihilominus apparet, eam de corpore pendere; a qua servitute, nisi mortem sibi consciverit, se ipsa nequit liberare.

FATENDUM est etiam, animam corpus imperio regere ac coercere: secundum ejus voluntatem omnia moventur corporis membra; ei;q; lubentissimè morem gerunt.

SI verò quis asserat animam corpusq; sola constare materia; rogare libet, Unde fiat quod hæc materia, quæ heri cogitatione vacaret, hodie cogitare cæperit? Quis nisi Deus eum illo donavit, quod, ipsa non cogitante materiâ est longè præclarius, multò præstantius. Què potest materia sibi ipsi tribuere cogitationem, qua, suâ naturâ, re verâ caret? Quin etiam ponamus oriri posse cogitationem ex certa dispositione, ordine & gradu motus omnium materiæ partium, certâ ratione & modo facti: Quis præter Deum, artifex esset adeo peritus, ut cunctas tam eleganter, tam justè disponderet, ut res cogitans demum evadere posset? Si, e contrario, (ut certissimum est) anima corpusq; duæ sint res planè diversæ, quæ, alia nisi Dei, imperiosa vis hæc arcto adeo & amico societatis vinculo conjungere & colligare valuerit, quanquam ipsa mens nec assentiat, neq; sciat quo pacto hæc miranda communio inita factaque sit?

CAP. XIII.

RATIONEM constat mihi *in-*
esse; oportet enim prius mens
 in se ipsa sit *congesta*, quam e-
 am inveniat. At suprema ra-
 tio quæ me admonet, quamq;
 lubens consulo in omni nego-
 tio, nec mea nec pars mei est: Norma illa est
 perfecta & immutata; ego verò, mutabilis, &
 minimè perfectus: cùm deerro, illa integra ac
 recta manet: quando monitus, errorem video
 & agnosco; illa non rector fit, quippe sem-
 per eadem fuit; semperq; vera, cùm falsus a-
 nimi fuerim me ab inscitia liberat: Magister
 est interior, qui me cogit vel filere vel eloqui,
 credere vel dubitare, errores agnoscere, vel
 iudicium obfirmare.

Cum illi dicto sum audiens, ritè moneor;
 vehementer autem aberro cùm voluntati pro-
 priæ morem gero. Præceptor ille sive moni-
 tor, ubiq; est; ejusq; vox ab omnibus homi-
 nibus, per universum terrarum orbem, longè
 latèq; exauditur: dum me in *Caledonia*, alios
 in *Persia*, alios in *Galliis*, iisdem argumentis
 corrigit ac emendat.

CAP. XIV.

LIBER sum in omnibus rebus gerendis; nec hac de re dubitare possum: non solum eligere queo num volam an recusem; sed etiam de variis voluntatibus circa diversas res quæ se se mihi offerunt. Inde constare videtur, animam non esse corpoream. Nullum corpus seipsum potest ordinare & dirigere; sed legibus est naturæ subditum, quæ necessariae sunt, ac libertati contrariæ. Hinc apparet, animam & corpus naturâ esse diversa. Quis autem est, qui potuit hæc duo contraria genera arctè adeo conjungere? Vinculum illud a solo *DEO* proficisci potest, qui ipse infinitus, omnes finitas res in se ipso continet.

CAP. XV.

NON eadem est ratio animæ ac corporis fabricæ: Corpus se ipsum non figurat; sed a sola divina potentia factum est: seipsum non movet, sed movetur. Nihil ex se se agit: *Deus* autem solus est vera & proxima causa omnium variarum corporum figurarum.

MULTUM

MULTUM verò est, quod ad hanc rem, in mentibus discriminis: Voluntas enim mea se ipsam dirigit: Se ipsam verò dirigere, est se ipsam figurare; adeoque voluntas mea se ipsam figurat. *Deus* potest animam antevertere; at non voluntatem ei tribuit eodem modo quo corporibus motum sufficit. Si *Deus* sit qui animam figurat, saltem aliquid in hoc negotio mihi perpetrandum est; unàque cum illo sum vera voluntatis propriæ causa.

VOLUNTAS in tantum mea est, ut, si aliquid iniquum aut parum honestum voluerim admittere, ipse solus esse culpandus merito videar. Quando aliquid volo, in me situm est non velle; & cum nolo, penes me etiam est velle. Voluntas mea nec coercetur, nec cogi potest: nequeo enim, me ipso invito, aliquid velle quod re verâ volo: Voluntas quippe, suâ naturâ, omni vi prorsus vacat, omnique expers est imperii. Adde quod nulli facto subjiciatur: planè sentio mihi esse duplicem (ut ita loquar) voluntatem quæ pro lubitu vel affirmet vel neget, aliud eligat, aliudque respuat. Nullam aliam normam vel rationem voluntatis agnosco, præter ipsam voluntatem. Volo aliquid, quoniam liberrimè possum; & velle vel nolle est omnino in me ipso positum. Si voluntas fato quodam immutato astringeretur, eodem modo velle cogeretur, quo corpora moventur: adeoque anima nullam magis rerum gestarum rationem deberet reddere, quam

quàm corpus proprii & necessarii motus.

Nec potest scientia prior veram firmare ac stabilire libertatem; cum voluntatem præire queat variarum rerum scientia, nullam interea harum re verà valentem eligere. Nec profuerit, animum in dubio brevi tempore esse, si, dum inter duo consilia propositave incertus hæreo, aliud quodam fato cogar relinquere, aliud durissimâ necessitate inire. Ut breviter dicam, non possumus verè unam rem alteramve eligere, nisi utraq; imperio nostro sit subdita, adeo ut pro lubitu vel capiamus vel recusemus.

C A P. XVI.

HISCE omnibus ritè perpensis ac consideratis, fateamur necesse est hunc universum mundum esse speculi instar, quo *Deus* se nobis conspiciendum & suspiciendum præbet. Quidam verò sunt miserrimi mortalium, qui pravo judicio longè aberrarunt: Philosophià nimis argutâ abreptos verum illud manifestissimum fugit, quod absq; philosophiæ auxilio quivis in se ipso invenire potest. Alii, malis animi perturbati affectibus, absq; omni severa & utili disquisitione vitam infelices degunt.

SI *Deum* in suis præclaris quæ condidit operibus detegere juvet & conspiciari, intento animo illa oportet contemplemur. Pravi verò affectus, tam caliginosam offundunt nebulam, non tantum barbaris, sed etiam moratissimis gentibus, ut *lucem* illam intueri nequeant quæ *lumen* ipsis suppeditat.

QUOD ad hanc rem, *Ægyptii, Græci, & Romani* non minus fuere obcœcati, quam ipsi sunt hodie *Americani*. Illorum more, rebus externis obruti jacebant & sepulti, & nunquam altius repetere, ulteriusve progredi ausi vel conati sunt: quo acrioris fuere ingenii, eo magis voluptatibus dediti sunt & intenti, interim nunquam considerantes a quo fonte omnia essent derivata. Hac ratione plerique hominum in terris degunt: si nihil illis hac de re dicas, nihil aliud cogitabunt, nisi quod brutis affectibus vanisq; mentibus adulatur ac adblanditur. Animæ eorum tam pingues & hebetes evadunt, ut cogitationes ad res non corporeas excitari nequeant: Quicquid ab illis non conspicitur, gustatur, auditur, sentitur vel odoratur, meræ instar fabulæ esse illis apparet. Hæc mentis imbecillitas, cum de fide rebus non adhibenda agitur, *fortitudo animi*, & in *cogitando libertas* iis videtur: & vanissimè sese efferunt, quod huic adversentur quod cæteri mortalium lubentissimi credunt. Hoc autem pacto, monstrum aliquod maximè horrendum

rendum superbire posset, quod secundum communes naturæ leges non sit fabricatum: vel, quis cœcus natus, jactabundus nihil credere de luce & coloribus quibus alii fruuntur & conspiciunt.

FINIS.

MVSEVM
BRITAN
NICVM

